

O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOT VA UNING IJTIMOIIY- FALSAFIY JIHA TLARI

Do'stov Bahodir Tashpo'latovich

O'zbekiston –Finlyandiya Pedagogika instituti

mustaqil tadqiqotchisi

bohodustov@inbox.ru

<https://orcid.org/0009-0001-6968-3490>

tel- +998942401171

Annotatsiya. Jahonshumul ekologik muammolar va barqaror rivojlanish zarurati sharoitida " yashil iqtisodiyot iqtisodiy o'sishni ta'minlash va tabiiy resurslarni tejashning muhim vositasiga aylanmoqda. Ushbu maqolada O'zbekiston taraqqiyotida yashil iqtisodiyotning o'rnini ko'rib chiqiladi, bu jarayonning ham iqtisodiy, ham ijtimoiy-falsafiy jihatlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar; Yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, konsepsiya, quvvat samaradorligi, atrof-muhit.

KIRISH. Boy tabiiy va madaniy merosga ega bo'lgan O'zbekiston suv resurslarining kamayishi, atrof-muhitning ifloslanishi va iqlim o'zgarishi kabi bir qator ekologik muammolarga duch kelmoqda. Yashil iqtisodiyotga o'tish ushbu muammolarni hal qilish va barqaror rivojlanishga erishishning strategik yo'li hisoblanadi. Yashil iqtisodiyot atrof-muhit uchun xavflarni kamaytirish va inson farovonligini oshirishga qaratilgan iqtisodiy tizim sifatida ta'riflanadi. An'anaviy modellardan farqli o'laroq, u resurslardan barqaror foydalanish, ekotizimlarni tiklash va ijtimoiy jihatlarga e'tibor qaratadi. O'zbekistonda yashil iqtisodiyotning iqtisodiy jihatlari So'nggi yillarda O'zbekistonda yashil texnologiyalarni joriy etish bo'yicha qadamlar tashlanmoqda.

- Asosiy yo'nalishlar quyidagilardan iborat:
- Quyosh va shamol energiyasi kabi qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish.
- Sanoat va turmushda energiya samaradorligi.

Ushbu chora-tadbirlar nafaqat atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirishi, balki yangi ish o'rinlarini yaratishi va aholi turmush darajasini oshirishi mumkin.

Suv va tuproqni tejashga qaratilgan barqaror qishloq xo'jaligi. Bugungi kunda O'zbekiston o'zining hozirgi rivojlanish modeli bo'yicha o'sish chegaralarini yengib o'tish hamda iqlim va ekologiyadan xabardor bo'lib borayotgan jahon bozorida

iqtisodiy raqobatbardoshligini mustahkamlash yoʻlidagi noyob imkoniyatni yaxshi tushunadi. Mamlakat tarkibiy islohotlarning jadallashuviga tayangan holda, oʻz iqtisodiyoti, odamlar va sayyoramiz uchun, rivojlanayotgan sohalarda yangi ish oʻrinlarini yaratish bilan birga tabiiy resurslardan moslashuvchan, inklyuziv, barqaror va samarador (MIBS) foydalanishga asoslangan past uglerodli va iqlimga chidamli “yashil” oʻsish modeli sari yoʻlni belgilash boʻyicha qadamlar tashlamoqda. “Yashil” oʻtishning bir qismi sifatida rivojlanayotgan yangi “yashil” va mavjud ish oʻrinlari oʻqitilgan ishchi kuchini talab qiladi va ijtimoiy inklyuzivlikni, kasbiy tayyorgarlikni, qayta malaka oshirishni va tarmoqlararo almashuvchanlikni taʼminlaydi. “Yashil” va adolatli oʻtish maqsadli ragʻbatlantirish choralarini, malaka oshirish va bandlikdagi toʻsiqlarni kamaytirish uchun tarkibiy islohotlarni talab qiladi. Kambagʻallar va ayollar oila boshligʻi boʻlgan kabi zaif guruhlar tabiiy ofatlar, ifloslanish va iqlim oʻzgaruvchanligi kabi zarbalardan nomutanosib ravishda taʼsir koʻradilar. Shuningdek, yanada barqaror modelga oʻtishda eng koʻp taʼsirlanish xavfi ularning zimmasiga tushadi. Adolatli oʻtishning bir qismi sifatida, ular uy xoʻjaliklari miqyosida maqsadli yordam koʻrsatish orqali himoyalaniishi kerak. Istiqbollarga qaramay, Oʻzbekiston yashil iqtisodiyot strategiyasini amalga oshirishda bir qator muammolarga duch kelmoqda.

- Ekologik toza texnologiyalarga sarmoyalarning yetishmasligi.
- Mavjud iqtisodiy tuzilmalarni isloh qilish zarurati.
- Ijtimoiy toʻsiqlar va aholi oʻrtasida axborot yetishmasligi.

Oʻzbekiston ekologik muammolarni hal qilish va barqaror rivojlanishga koʻmaklashish vositasi sifatida yashil iqtisodiyotga oʻtishning muhimligini tobora koʻproq anglab yetmoqda. Mamlakat tabiiy resurslarga, jumladan, tabiiy gaz, paxta va foydali qazilmalarning katta zaxiralariga boy, ammo suv tanqisligi, tuproq degradatsiyasi va havoning ifloslanishi kabi jiddiy ekologik muammolarga ham duch kelmoqda.

Mamlakatimizda hukumatning asosiy tashabbuslarini quyidagilar orqali tahlil qilishimiz mumkin.

2022–2026-yillarga moʻljallangan taraqqiyot strategiyasida Oʻzbekiston hukumati mamlakatni 2030-yilga qadar daromad darajasi oʻrtadan yuqori boʻlgan sanoatlashgan davlatga aylantirish boʻyicha oʻz qarashlarini bayon qildi [1]. Unga koʻra, iqtisodiy liberallashtirish (shu jumladan, qishloq xoʻjaligida), monopoliyalarni bartaraf etish,

raqobatni yaxshilash, xususiylashtirish, narxlarni barqarorlashtirish, markazlashtirish va yerga egalik qilish bo'yicha islohotlarni amalga oshiriladi. Inson kapitaliga sarmoyalar mamlakatning asosan yosh aholisini samarali ish bilan ta'minlashga qaratilgan. Ular iqtisodiy tashabbus va innovatsiyalarni rag'batlantiradi hamda kelajakdagi ish salohiyatini va raqamli ko'nikmalarini mustahkamlaydi, Hukumat resurslarni barqaror boshqarish, quvvat samaradorligi va qayta tiklanadigan quvvat manbalarini rag'batlantirish zarurligini ta'kidlaydigan Barqaror rivojlanish milliy strategiyasini ishlab chiqdi. O'zbekiston 2030-yilga borib quyosh va shamol energetikasi loyihalariga e'tibor qaratgan holda quvvat tarkibida qayta tiklanadigan quvvat ulushini sezilarli darajada oshirishni maqsad qilgan. O'zbekistonning qayta tiklanadigan quvvat maqsadlari hamda quyosh va shamol loyihalariga e'tibor O'zbekiston energetika sohasida sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda, 2030-yilga borib quvvat tarkibida qayta tiklanadigan quvvat ulushini oshirish bo'yicha ulkan maqsadlar qo'yilmoqda. Bu o'zgarish ekologik muammolarni hal qilish, qazib olinadigan yoqilg'iga qaramlikni kamaytirish va barqaror rivojlanishni rag'batlantirish zarurati bilan bog'liq. Quyida O'zbekistonning qayta tiklanadigan quvvat tashabbuslarining asosiy jihatlari keltirilgan:

1. Hukumatning qayta tiklanuvchi energiya manbalari sohasida

Milliy rivojlanish strategiyalari: Hukumat o'zining Milliy rivojlanish strategiyasi va 2020-2030-yillarga mo'ljallangan O'zbekistonning energetika strategiyasiga qayta tiklanadigan quvvat manbalari bo'yicha maqsadli ko'rsatkichlarni kiritdi. Ushbu asoslar quvvat aralashmasini diversifikatsiya qilish va qayta tiklanadigan manbalar ulushini oshirish bo'yicha aniq majburiyatlarni belgilaydi.

Qonunchilik bazasi: 2019-yilda O'zbekistonda quyosh, shamol va boshqa qayta tiklanadigan quvvat manbalarini rivojlantirish uchun qulay muhit yaratishga qaratilgan qayta tiklanadigan quvvat to'g'risidagi yangi qonun qabul qilindi. Ushbu qonun investorlar va xususiy kompaniyalar uchun imtiyozlarni o'z ichiga oladi.

2. Quyosh quvvati potentsiali.

Quyosh resurslarining ko'pligi O'zbekiston o'zining geografik joylashuviga ko'ra, yiliga o'rtacha 300 quyoshli kunlarga ega bo'lgan ulkan quyosh quvvati salohiyatiga ega. Bu uni keng ko'lamlı quyosh quvvati loyihalari uchun ideal nomzodga aylantiradi. Fotoelektrik loyihalar Hukumat 2030-yilgacha umumiy quvvati 5 gigavatt (GVt) bo'lgan quyosh elektr stansiyalarini o'rnatishni maqsad qilgan.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF- 158-son

Mahalliy va xorijiy kompaniyalar sarmoyalari ishtirokida Samarqand, Navoiy kabi viloyatlarda quyosh elektr stansiyalarini qurish loyihalari diqqatga sazovor.

3. Shamol energetikasini rivojlantirish.

Shamol quvvati salohiyati O'zbekiston, ayniqsa, tog'li va tekislik hududlarida katta shamol quvvati resurslariga ega. Hukumat turli shamol energetikasi loyihalari orqali ushbu salohiyatdan foydalanish ustida ishlamoqda.

Shamol energetikasi qurilmalarida 2030-yilgacha shamol quvvatidan 3 GVt atrofida elektr quvvati ishlab chiqarish maqsad qilingan. Bir nechta shamol elektr stansiyalari rejalashtirilmoqda yoki qurilmoqda, ularga xorijiy kompaniyalar va rivojlanish banklari katta sarmoya kiritmoqda.

4. Sarmoyalar va xalqaro hamkorlik.

Xorijiy sarmoyalarni jalb qilish: O'zbekiston qayta tiklanadigan quvvat manbalari sohasini rivojlantirish uchun xorijiy sarmoyalarni faol izlamoqda. Hukumat quyosh va shamol loyihalari bo'yicha tenderlarni yo'lga qo'yib, ularga xalqaro firmalar qiziqish bildirmoqda. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik: O'zbekiston qayta tiklanadigan quvvat manbalari loyihalarini moliyalashtirish va texnik ekspertizadan o'tkazish uchun Osiyo taraqqiyot banki (OTB) va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (YETTB) kabi tashkilotlar bilan hamda "yashil" loyihalarni amalga oshirish va salohiyatni rivojlantirish uchun Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot dasturi (BMTTD) va Osiyo taraqqiyot banki (OTB) kabi xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qiladi. O'zbekiston turli xalqaro shartnomalar, jumladan, mamlakatning issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish va barqaror amaliyotlarni ilgari surish majburiyatini olgan Parij bitimini imzolagan.²

5. Ekologik va iqtisodiy foyda

Uglerod chiqindilarini kamaytirish: O'zbekiston qayta tiklanadigan manbalar ulushini oshirish orqali issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirishni maqsad qilgan, bu esa global iqlim o'zgarishini yumshatish sa'y-harakatlariga hissa qo'shadi[1].

Energetika xavfsizligi va mustaqillik: Qayta tiklanadigan energiya manbalari sohasini kengaytirish import qilinadigan qazib olinadigan yoqilg'iga qaramlikni kamaytirish va energiya ta'minotini diversifikatsiya qilish orqali energiya xavfsizligini oshiradi.

Ish o'rinlarini yaratish: Qayta tiklanadigan energiya manbalari loyihalarini ishlab chiqish ishlab chiqarish, o'rnatish va texnik xizmat ko'rsatish sohalarida yangi ish o'rinlarini yaratishi va iqtisodiy o'sishga hissa qo'shishi kutilmoqda.

---

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF- 158-son

O'zbekistonning qayta tiklanadigan energiya maqsadlari hamda quyosh va shamol loyihalariga e'tibori O'zbekiston energetika sohasida sezilarli o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda, 2030-yilga borib energiya tarkibida qayta tiklanadigan energiya ulushini oshirish bo'yicha ulkan maqsadlar qo'yilmoqda. Bu o'zgarish ekologik muammolarni hal qilish, qazib olinadigan yoqilg'iga qaramlikni kamaytirish va barqaror rivojlanishni rag'batlantirish zarurati bilan bog'liq.

Yashil iqtisodiyotning asosiy tamoyillari, asosan, resurslarni samarali boshqarish, atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga yo'naltirilgan. 1987-yilda Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan chop etilgan "Brundtland hisobotida" (Our Common Future) barqaror rivojlanish konsepsiyasi kiritilgan bo'lib, bu yashil iqtisodiyotning asosiy ilmiy asoslaridan biridir. Brundtland komissiyasi barqaror rivojlanishning ta'rifini taqdim etdi va iqtisodiy o'sish va atrof-muhitni himoya qilish o'rtasidagi muvozanatni topishni ta'kidlagan. Ularning ta'kidlashicha, yashil iqtisodiyot — bu kelajak avlodlar uchun ham resurslar yetarli bo'lgan, tabiiy muhitni asraydigan iqtisodiy modeldir. Yevropa Ittifoqi va boshqa rivojlangan davlatlarda yashil iqtisodiyotga o'tish borasida amalga oshirilgan dasturlar va siyosatlar ko'p jihatdan ilg'or tadqiqotlarda o'rganilgan. Masalan, Helm (2011) yashil energiya va ekologik iqtisodiyotning iqtisodiy samaradorligini tahlil etgan va uning iqtisodiy o'sish bilan uyg'unligini ta'kidlashgan. Ularning tadqiqotlari, ayniqsa, energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishning iqtisodiy va ekologik foydalari haqida muhim xulosalar berishga yordam berdi. OECD (2020) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda, yashil iqtisodiyotga o'tishning global miqyosda qiyinchiliklari va imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqotda yashil iqtisodiyotga o'tishning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari, shu jumladan, yangi ish o'rinlari yaratish, energiya xavfsizligini oshirish va resurslardan samarali foydalanishni rag'batlantirish kabi masalalar tahlil etilgan. OECD ning hisobotlariga ko'ra, yashil iqtisodiyotga o'tish iqtisodiy o'sishni qo'llabquvvatlashi va barqaror ijtimoiy rivojlanishni ta'minlashi mumkin. Bundan tashqari Georgescu-Roegen (1971) va Daly (1996) kabi iqtisodchilar ekologik iqtisodiyot va yashil iqtisodiyotning nazariy asoslarini ishlab chiqqan. Ularning asarlari yashil iqtisodiyotning nazariy asoslarini ishlab chiqishda muhim rol o'ynagan bo'lib, resurslarning cheklanganligi va iqlim o'zgarishi kabi ekologik cheklovlarni hisobga olishni talab qiladi. Bu tadqiqotchilar yashil iqtisodiyot modelini, asosan, iqtisodiy o'sishning chegaralari va resurslarni doimiy tarzda qayta ishlashga asoslangan deb ta'riflagan. Shu bilan birga, yashil iqtisodiyotga o'tishning muammolariga oid adabiyotlar ham mavjud. Sachs (2015) o'zining asarida, yashil iqtisodiyotga o'tishdagi asosiy qiyinchiliklar, siyosiy iroda yetishmasligi, ilg'or

texnologiyalarni joriy etishda yuzaga keladigan to'siqlar va moliyaviy resurslarning cheklanganligi kabi omillarni ta'kidlagan. Bu xususta ko'plab iqtisodchilar va ijtimoiy ilmiylar yashil iqtisodiyotga o'tishning muammolarini yengish uchun kompleks va integratsiyalashgan siyosatlarni ishlab chiqish zarurligini ta'kidlashmoqda.

Yashil iqtisodiyotga o'tish bu dunyo miqyosida atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy o'sishning yangi shaklini yaratishga qaratilgan muhim jarayon [1]. Maqolada ko'rib chiqilgan tajribalar va muvaffaqiyatli misollar, yashil iqtisodiyotga o'tishning nafaqat ekologik foydalari, balki iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan ham samarali bo'lishi mumkinligini ko'rsatdi. Maqolada ko'rib chiqilgan tajribalar shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonini muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Yashil siyosatlar, innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish, energiya samaradorligini oshirish va ijtimoiy o'zgarishlarni qo'llab-quvvatlashda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, yashil iqtisodiyotga o'tishning iqtisodiy foydalari, masalan, yangi ish o'rinlarini yaratish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishning rentabelligi va barqaror rivojlanishning ta'minlanishi kabi omillar ham o'z o'rnini topishi kerak. Yashil iqtisodiyotning ijtimoiy-falsafiy jihatlari

O'zbek xalqining tabiat bilan madaniy aloqasi tarixiy tajribada, urf-odat va marosimlarda, folklorda o'z aksini topgan. O'zbek xalqining ajdodlari tabiiy sharoitga bog'liq holda yashaganlar. Shuning uchun ularning ongi inson va tabiat uyg'unligiga yo'naltirilgan bo'lib, busiz insoniyatning yashashi mumkin emas edi.

O'zbek xalqi tabiat hodisalarini kuzatish bo'yicha bilim va tajriba to'plab, ularni amaliy faoliyatda qo'llagan: yerga to'g'ri ishlov bergan, tuproqni zararsiz moddalar bilan o'g'itlagan, ekinni o'z vaqtida ekib, hosilini yig'ib olgan.

O'zbek xalqining ekologik va madaniy tafakkuri ularning hayoti davomida shakllangan va ko'p asrlik an'anaviy madaniyatning tabiiy ekotizim bilan muvozanatini ta'minlagan. Amaliy ekologik bilimlar insonning tabiatdagi o'rni haqidagi umumiy g'oyalar bilan birgalikda xulq-atvor me'yorlari va unga bo'lgan munosabatni shakllantirgan. O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish nafaqat ekologik va iqtisodiy, balki ijtimoiy-falsafiy masaladir.

Quyida e'tiborga olinishi kerak bo'lgan asosiy jihatlar keltirilgan.

Madaniy qadriyatlar va ekologik etika.

O'zbek xalqining tabiat bilan uyg'unlik va tabiiy resurslarga hurmatni ta'kidlovchi an'anaviy qadriyatlari yashil amaliyotlarni targ'ib qilishda muhim rol o'ynashi mumkin. Boy madaniy meros va chuqur ildiz otgan an'analarga ega

O'zbekiston atrof-muhitni muhofaza qilishda o'ziga xos yondashuvga ega. O'zbek xalqining tabiat bilan uyg'unlik va tabiiy resurslarga hurmatni ta'kidlaydigan an'anaviy qadriyatlari mamlakatda yashil amaliyotlarni targ'ib qilishga katta hissa qo'shishi mumkin. Quyida ushbu qadriyatlarning barqaror rivojlanishga ta'sirining asosiy jihatlari keltirilgan:

Tabiat bilan madaniy aloqa tabiatdagi ramziylik ma'nosida daryolar, tog'lar va o'rmonlar kabi tabiat elementlari muhim madaniy va ma'naviy qiymatga ega. Bu bog'liqlik mazkur tabiiy boyliklarni asrab-avaylashga bo'lgan mas'uliyat hissini uyg'otadi.

Tarixiy tajribalar. O'zbek xalqi asrlar davomida dehqonchilik va chorvachilikka tayanib, atrof-muhit bilan uyg'unlikda yashab kelgan. Bu tarixiy munosabatlar ekologik muvozanatni saqlash va resurslarni barqaror boshqarishning ahamiyatini madaniy tushunishni shakllantiradi.

Jamoa va jamoaviy javobgarlik.

Jamoaviylik- O'zbek madaniyatida jamoa va jamoaviy farovonlikka katta e'tibor qaratiladi. Ushbu ijtimoiy tuzilma atrof-muhitni muhofaza qilishda hamkorlikdagi sa'y-harakatlarni osonlashtirishi mumkin, chunki jamiyat a'zolari barqaror amaliyotlarni joriy etish uchun birgalikda ishlaydilar. Hamkorlik va sheriklik munosabatlarini rivojlantirish uchun keng ko'lamda manfaatdor tomonlarni jalb qilish. Masalan, mahalliy hokimiyat organlari mahallalar aholining iqlim bo'yicha xabardorligini oshirish va iqlim o'zgarishiga qarshi chora-tadbirlarni aniqlashda faol ishtirok etishlari mumkin. Bu juda muhim, chunki aholining eng kambag'al guruhlari iqlim o'zgarishi, qurg'oqchilik va o'rmon yong'inlari xavfidan jiddiy xatarlarga duch kelishadi.

Dehqonchilik an'analari.

Barqaror qishloq xo'jaligi. Almashlab ekish, organik dehqonchilik va mahalliy urug'lardan foydalanish kabi an'anaviy qishloq xo'jaligi amaliyotlari biologik xilma-xillikni va tuproq salomatligini ta'minlaydi. Ushbu amaliyotlar zamonaviy barqaror qishloq xo'jaligi tamoyillariga mos keladi va ta'lim va qo'llab-quvvatlash orqali yanada rag'batlantirilishi mumkin.

Suvga hurmat. O'zbekistonning qurg'oqchil iqlim sharoitida suvni tejash doimo ustuvor vazifa bo'lib kelgan. An'anaviy sug'orish usullari, masalan, qanatlar (yer osti kanallari) zamonaviy amaliyotda qayta tiklanishi mumkin bo'lgan barqaror suv boshqaruvini chuqur tushunishni aks ettiradi.

Tabiatga hurmat falsafasi.

Atrof-muhit etikasi, O'zbek tarbiyasisi ko'pincha tabiatga falsafiy hurmatni o'z ichiga oladi, atrof-muhitni g'amxo'rlik va himoyaga loyiq tirik mavjudot sifatida

ko'radi. Bunday yondashuv jamoatchilikning ekologik tashabbuslarga nisbatan xabardorligi va faolligini oshirishi mumkin.³

Madaniy rivoyatlar: O'zbek madaniyatidagi folklor, she'riyat va maqollar ko'pincha tabiat va barqarorlik mavzularini yoritib, kundalik hayotda atrof-muhitga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishning muhimligini ta'kidlaydi.

Ta'lim va xabardorlik

Ta'limda an'anaviy qadriyatlarni joriy etish. Ta'lim dasturlariga an'anaviy ekologik bilim va qadriyatlarni kiritish orqali yosh avlodda ekologik mas'uliyat hissini shakllantirish mumkin. Madaniyat va tabiat o'rtasidagi munosabatlarni yorituvchi dasturlar barqaror amaliyotlarni ilhomlantirishi mumkin. Ekologik ta'lim va xabardorlik kampaniyalarini targ'ib qilish jamiyatning barqarorlikka bo'lgan munosabatini o'zgartirishga yordam beradi. Ta'lim-tarbiya tizimiga ekologik axloqni singdirish orqali yosh avlodda atrof-muhitga nisbatan mas'uliyat hissini shakllantirish mumkin. Yashil iqtisodiyotning afzalliklarini ta'kidlovchi ta'lim dasturlari jismoniy shaxslar va korxonalarni yanada barqaror amaliyotlarni qo'llashga undashi mumkin.

Siyosat oqibatlari

Madaniy jihatdan xabardor siyosatlar. O'zbekistondagi siyosatchilar ekologik siyosatga an'anaviy qadriyatlarni singdirishdan foyda ko'rishlari mumkin. Yer va resurslarni boshqarish bilan bog'liq madaniy amaliyotlarni tan olish va hurmat qilish yanada samarali va qabul qilinadigan barqarorlik tashabbuslariga olib kelishi mumkin.

Mahalliy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlash. Mahalliy jamoalarni o'z madaniy merosiga asoslangan ekologik toza amaliyotlarni ishlab chiqish va joriy etishga rag'batlantirish barqarorlik dasturlarining samaradorligini oshirishi mumkin.

Jamoatchilik ishtiroki: An'anaviy qadriyatlardan foydalanadigan ommaviy harakatlar jamoalarni daraxt ekish, chiqindilarni boshqarish va tozalash kampaniyalari kabi atrof-muhitni muhofaza qilish harakatlarida ishtirok etishga safarbar qilishi mumkin.

Ijtimoiy adolat va tenglik.

Yashil iqtisodiyot qayta tiklanadigan energiya manbalari va barqaror qishloq xo'jaligida, ayniqsa ishsizlik yuqori bo'lgan qishloq joylarida ish o'rinlarini yaratish orqali ijtimoiy tengsizlikni hal qilish imkoniyatiga ega.

Marginal jamoalarning yashil texnologiyalar va resurslardan foydalanish imkoniyatini ta'minlash ijtimoiy tenglikni ilgari surish uchun muhimdir.

Hamjamiyat va jamoalar ishtiroki.

³ Sh.Nasirov "O'zbekiston suv resurslari: muammolar va yechimlar" - Ilmiy nashrlar. Toshkent maqolalar tuplami. 2023 -y

Mahalliy jamoalar ekologik tashabbuslar bilan bog'liq qarorlar qabul qilish jarayonlarida faol ishtirok etishlari kerak. Ushbu ishtirokchilik yondashuvi ijtimoiy hamjihatlikni kuchaytirishi va jamoalarga barqaror amaliyotlarni o'zlashtirish imkonini berishi mumkin.

Ommaviy harakatlar va mahalliy nodavlat notijoratlar xabardorlikni oshirish va yashil siyosatni targ'ib qilishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Barqaror rivojlanish falsafasi.

O'zbekistonda barqaror rivojlanish konsepsiyasini iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik o'lchamlarning o'zaro bog'liqligini ta'kidlaydigan kengroq falsafiy kontekstda ifodalash mumkin. Siyosatchilar va fuqarolar o'rtasida barqaror fikrlashni shakllantirish uchun kelajak avlodlarning farovonligini hisobga olgan holda rivojlanishga yaxlit yondashuv zarur. Yashil iqtisodiyotga o'tish ijtimoiy ongini o'zgartirishni talab qiladi. Ekologik madaniyatni rivojlantirish va fuqarolarning barqaror rivojlanish muhimligi haqidagi xabardorligini oshirish muhim. O'qitish dasturlari va mahalliy jamoalarni ekologik loyihalarga jalb qilish kabi ijtimoiy tashabbuslar tabiat va resurslarga yangicha munosabatni shakllantirishga yordam berishi mumkin[5].

Xulosa

O'zbekistonda yashil iqtisodiyot ijtimoiy adolat va barqaror rivojlanishni rag'batlantirish bilan birga dolzarb ekologik muammolarni hal qilish imkonini beradi. O'tish jarayoniga ijtimoiy-falsafiy jihatlarni singdirish orqali O'zbekiston iqtisodiy o'sishga yanada inklyuziv va mas'uliyatli yondashuvni shakllantirishi mumkin. Jamiyatlarni jalb qilish, ekologik axloqni targ'ib qilish va resurslardan teng foydalanishni ta'minlash mamlakatda yashil tashabbuslarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun muhim ahamiyatga ega bo'ladi. O'zbek xalqining tabiat bilan uyg'unlik va tabiiy resurslarga hurmatni ta'kidlaydigan an'anaviy qadriyatlari yashil amaliyotlarni targ'ib qilishda muhim ahamiyat kasb etishi mumkin. Ushbu qadriyatlardan foydalangan holda, O'zbekiston atrof-muhit bilan yanada barqaror munosabatlarni rivojlantirishi, jamoatchilik faolligini rag'batlantirishi va ekologik tashabbuslarning samaradorligini oshirishi mumkin. Madaniy qarashlarni zamonaviy barqarorlik sa'y-harakatlariga singdirish ham merosni, ham ekologik yaxlitlikni hurmat qiladigan innovatsion yechimlarga olib kelishi mumkin. Yashil iqtisodiyot O'zbekiston uchun barqaror rivojlanishni ta'minlash va aholi turmush sifatini yaxshilash imkonini beruvchi muhim yo'ldir. Ijtimoiy-falsafiy tahlil shuni ko'rsatadiki, ushbu strategiyani muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun ekologik qadriyatlarni fuqarolarning kundalik hayoti va ongiga singdirish zarur.

Shunday qilib, O'zbekistonning 2030-yilgacha quyosh va shamol energiyasiga e'tibor qaratgan holda energiya tarkibida qayta tiklanadigan energiya ulushini oshirish majburiyati barqaror rivojlanish sari strategik o'zgarishni aks ettiradi. O'zbekiston o'zining boy tabiiy resurslaridan foydalanish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali barqaror va ekologik toza energetika sektorini yaratishni maqsad qilgan. Ushbu o'tish nafaqat dolzarb ekologik muammolarni hal qiladi, balki kelajak uchun iqtisodiy o'sish va energiya xavfsizligini ta'minlaydi.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyot nafaqat iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi, balki tabiatga hurmat va kelajakka g'amxo'rlik qilishga asoslangan yangi ijtimoiy ongini shakllantiradi.⁴

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF- 158-son
2. О. А. Румянцева "Зеленая экономика основные концепции и принципы" –SP 2018.
3. С. А. Кузнецова. "Устойчивое развитие и зеленая экономика- международный и региональный контексты" –М 2019
4. Т. И. Фролова. "Экологическая философия"
5. P. Devid . "Yashil o'sish. nazariya va dalillar" Anxel Nashriyot: Cambridge University Press, 2016.
6. N. Sh.Nasirov "O'zbekiston suv resurslari: muammolar va yechimlar" - Ilmiy nashrlar. Toshkent maqolalar tuplami. 2023 -y
7. М. А. Сидоров.-"Зеленая экономика в Центральной Азии-вызовы и возможности" – М.2019у
8. А. М. Ахмедов."Климатические изменения и устойчивое развитие в Узбекистане" Т 2022 у
- 9."Social and Environmental Dimensions of Green Economy: A Case Study of Uzbekistan" - International Journal of Sustainable Development.
10. I. V. Lebedev "Mirovaya ekonomika i ekologiya puti ustoychivogo razvitiya" M-2019.
11. R. U. Tursunova."O'zbekistonning energetika siyosati: barqaror rivojlanishga o'tish" - Mamlakatning energetika siyosati va uning yashil iqtisodiyot tamoyillariga muvofiqligi T 2022 у .

⁴ . P. Devid . "Yashil o'sish. nazariya va dalillar" Anxel Nashriyot: Cambridge University Press, 2016.

5 "Yashil iqtisodiyot: konseptual asos" - Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi (UNEP). YUNEP hisoboti.

12. "Ekologik siyosatning ijtimoiy rivojlanishga ta'siri" - "Ekologiya va jamiyat" jurnali. T 2023 yil 4-son.
13. "Yashil iqtisodiyot: konseptual asos" - Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhit dasturi (UNEP). YUNEP hisoboti.
14. M. Talmashev "Yashil iqtisodiyot- barqaror rivojlanishga yangicha yondashuv" T 2024 y.
15. R. U. Tursunova "O'zbekistonning energetika siyosati, barqaror rivojlanishga o'tish" Ekologik siyosat va ijtimoiy rivojlanish o'rtasidagi munosabatlar muhokama qilingan maqola. N 2024 yil.